

การศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานี
กับภาษาไทย
A comparative study of patani malay and
thai kinship terms

นศวัฒน์ สาระ

อ.ม. (ภาษาไทย), อาจารย์

หลักสูตรภาษาและวรรณคดีไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

A b s t r a c t

This paper is a comparative study of kinship terms in Patani Malay and Thai. The purpose of this study is to compare kinship terms in Patani Malay and Thai by using componential analysis. It also aims to point out certain significant characteristics in three southern border provinces and Thai culture as reflected in the meanings and use of kinship terms. The data used in this study was gathered by interviewing native speakers of Patani Malay living in Mueang Pattani District and Thai native speakers.

The results of the study revealed that the basic kinship terms both Patani Malay and Thai contain four of the same dimensions of contrast: 1) generation 2) linearity 3) age and 4) gender. The only different dimension of contrast is the parental side, which is only in the basic kinship terms in the Thai language.

The basic kinship system in social and cultural aspects reflects a significant characteristic of "seniority" from the dimension of generation and age, especially in the context of Thai society and culture where the senior system has been operating for a long time. For parental side found that Patani Malay and Thai are different. The kinship terms in Thai reflect a significant characteristic of the parental

side. But the kinship terms in Patani Malay are not a significant characteristic of the parental side.

Keywords:

kinship term, componential analysis, generation, linearity, age, gender, parental side

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) และชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญบางประการของวัฒนธรรมที่สะท้อนจากการใช้คำและความหมายของคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าของภาษามลายูปาตานีในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และภาษาไทยจากผู้พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ (mother tongue) ผลการวิจัยพบว่า คำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยมีมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) ที่เหมือนกันทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ 1) รุ่นอายุ (generation) 2) สายเลือด (linearity) 3) อายุ (age) และ 4) เพศ (gender) ส่วนมิติที่แตกต่างกันมีเพียงมิติเดียวคือ ฝ่ายพ่อ/แม่ (parental side) ซึ่งปรากฏเฉพาะในคำเรียกญาติภาษาไทยเท่านั้น การวิเคราะห์ระบบคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยในแง่ความสัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า คำเรียกญาติทั้งภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย สะท้อนให้เห็นความสำคัญของระบบอาวุโส (seniority) เป็นหลัก เห็นได้จากการจำแนกคำเรียกญาติในมิติรุ่นอายุ (generation) และมิติอายุ (age) ออกเป็นระบบและชัดเจน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ระบบอาวุโสเป็นส่วนสำคัญหลัก ยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ส่วนมิติฝ่ายพ่อและแม่ที่ปรากฏเฉพาะในคำเรียกญาติภาษาไทยนั้น สะท้อนให้เห็นบริบทสังคม

และวัฒนธรรมไทยที่มีการแยกญาติทั้งสองฝ่ายออกอย่างชัดเจน
แต่ก็ให้ความสำคัญกับญาติทั้งสองฝ่ายเท่ากัน

คำสำคัญ:

คำเรียกญาติ, วิธีวิเคราะห์ห้องคี่ประกอบ,
รุ่นอายุ, สายเลือด, อายุ, เพศ, ฝ่ายพ่อ/แม่

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด แต่เดิมครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขยาย (extended family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและญาติพี่น้อง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ป้า ลุง น้า อา เป็นต้น อาศัยอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรือเขตบ้านเดียวกัน โดยอาจปลูกบ้านอยู่ใกล้เคียงกัน แม้จะแต่งงานแล้วก็ตาม คนหลายชั่วอายุคนมักอาศัยอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน อาจเป็นแบบคน 3 ชั่วอายุคนอาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ ยาย ตา ยาย ลูก และหลาน เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ, 2531, น. 38)

รูปแบบของครอบครัวไทยที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดี เครือญาติของบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวสังคมมนุษย์มาก ตลอดจนเป็นระบบที่มีความผูกพันกับกลุ่มชนต่างๆ มาอย่างช้านาน การศึกษาคำเรียกเครือญาติ จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการทำความเข้าใจลักษณะของครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ตลอดจนระบบการนึกคิด หรือการมองโลกของคนกลุ่มต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

วิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) เป็นวิธีการหนึ่งที่นำมาศึกษาเรื่องคำเรียกญาติ โดยการวิเคราะห์ความหมายของคำเพื่อเข้าถึงระบบคิดของผู้พูดภาษานั้นๆ แนวทางดังกล่าว ถือว่าเป็นการสร้าง ความเข้าใจในข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรมผ่านมุมมองของเจ้าของภาษาเอง ตามที่ เฟรด (Frake, 1980, p. 2) กล่าวไว้ว่า "An ethnographer should strive to define object according to the conceptual system of the people he is studying. One should look upon the task of getting names for things not as an exercise in linguistics recording but as a way of finding out what are in face the things in environment of the people being studies, how people construe their world of experience from the way they talk out it."

ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากการพยายามทำความเข้าใจระบบนึกคิดหรือการมองโลกของคนไทยผ่านคำเรียกญาติด้วยวิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์แล้ว จำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราต้องพยายามทำความเข้าใจระบบคิดหรือการมองโลกของคนชนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยด้วยในฐานะที่เป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของสังคมไทย กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถือว่าเป็นกลุ่มชนใหญ่ที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย คือ คนกลุ่มที่ใช้ภาษามลายูปาตานี การทำความเข้าใจระบบนึกคิดหรือวิธีการมองโลกของกลุ่มคนเหล่านี้ผ่านคำเรียกญาติ จึงเป็นวิธีการที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุผลสองประการ

ประการแรก กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษามลายูปาตานีเป็นภาษาแม่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญในประเทศไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างจากกลุ่มชนส่วนใหญ่ของประเทศ การศึกษากลุ่มชน เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมบางประการ ตลอดจนเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

เหตุผลประการต่อมา การศึกษาภาษามลายูปาตานีเพื่อเข้าใจระบบคิดหรือวิธีการมองโลก ยังมีไม่มากนัก ตลอดจนผู้วิจัยเอง เป็นผู้ที่ใช้ภาษามลายูปาตานีเป็นภาษาแม่ด้วย จึงต้องการที่จะเข้าใจระบบความรู้สึนึกคิด การมองโลก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของคนที่ใช้ภาษามลายูปาตานี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานีกับคำเรียกญาติในภาษาไทย ว่าสะท้อนให้เห็นระบบความรู้สึนึกคิด การมองโลก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของคนทั้งสองกลุ่มอย่างไร ระบบความรู้สึนึกคิด การมองโลก ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของคนทั้งสองกลุ่ม เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เนื่องจากคนที่พูดภาษามลายูปาตานีมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมบางอย่างที่หล่อหลอมกับวัฒนธรรมไทยอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบระบบและความหมายของคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย
2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการที่สะท้อนจากคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษามลายูปาตานีจำนวน 12 คำ ได้แก่ โต๊ะแง โต๊ะ โต๊ะนาแก เปาะ เมาะ เปาะนาแก เมาะนาแก กาเกาะ อาเตะ อาเนาะ จูจ และจีเจะ และคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยจำนวน 16 คำ ได้แก่ ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลุง ป้า น้า อา ลูก พี่ น้อง หลาน และเหลน

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาด้านอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) เป็นการศึกษาภาษากลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งเพื่อเข้าถึงระบบความนึกคิด และค่านิยมของชนกลุ่มนั้น (Eastman, 1978, p. 85) บางครั้ง มีผู้เรียกการศึกษาแบบนี้ว่า ชาติพันธุ์ศาสตร์ (ethnoscience) (Sturtevant, 1964, p. 99) การศึกษาดังกล่าวนี้ มาจากความเชื่อที่ว่าภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนความนึกคิด และการมองโลกของผู้พูด ดังนั้น การวิเคราะห์ความหมายของศัพท์ (lexicon) หมวดต่างๆ และโครงสร้างของภาษา (grammar) ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จะทำให้เห็นถึงความนึกคิดของชนกลุ่มนั้นได้ (Whorf, 1936) ผู้ที่กล่าวถึงการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ และวิธีการศึกษาด้านนี้ ซึ่งได้รับการยกย่องและยอมรับมากคือ วิลเลียม ซี สเตอร์ทเวนท์ (William C. Sturtevant, 1964) เขาได้อธิบายความหมายของการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ และเสนอวิธีการหรือหลักการที่ใช้ในการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งเขาย้ำว่า เป็นวิธีการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมตามแบบวิทยาศาสตร์

6 วิธี ได้แก่ 1) Etic คือ ลักษณะสากล (universal) หรือลักษณะที่เป็นอิสระจากวัฒนธรรมเฉพาะ (culture-free) 2) Domain หมายถึง แวดวงของคำศัพท์หรือหมวดศัพท์ที่ศึกษา 3) Terminology คือ ชื่อของสิ่งต่างๆ ที่ทุกภาษามี แฝงไปด้วยระบบความนึกคิด (cognitive world) 4) Componential analysis คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ วิธีจัดประเภทหรือจำแนกข้อมูลโดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (distinctive features) 5) Taxonomies คือวิธีจัดกลุ่มหรือจำแนกประเภทของข้อมูล โดยยึดหลัก 2 ประการ คือ ความต่าง (contrast) และการรวมเข้า (inclusion) และ 6) Discovery procedures คือ วิธีเก็บข้อมูล ทำอย่างไรจึงจะได้ข้อมูลของภาษาหรือวัฒนธรรมนั้นๆ อย่างแท้จริง

การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งซึ่งได้แก่ วิธีจัดประเภท หรือจำแนกข้อมูล โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (distinctive features) ซึ่งช่วยให้เราแยกประเภทของกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาได้ งานวิจัยที่มักจะใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ในการศึกษา ได้แก่ คำเรียกญาติ คำเรียกสี ชื่อคน และชื่อสถานที่ เป็นต้น งานวิจัยคำเรียกญาติหลายเรื่อง แสดงผลให้เห็นเป็นอย่างดีว่า การวิเคราะห์ความหมายของคำที่ระบุอรรถลักษณะที่จำเป็นและเพียงพอ (necessary and sufficient feature) จะช่วยแยกความหมายของคำหนึ่งออกจากอีกคำหนึ่งที่อยู่ขอบเขตของคำศัพท์ (semantic territory) เดียวกัน และรู้ถึงความสัมพันธ์ของคำที่นำมาวิเคราะห์กับคำอื่นๆ ได้อย่างชัดเจน จำปาทอง โพร็จันธิราช (2553) ศึกษาวิเคราะห์อรรถลักษณะเชิงเปรียบเทียบคำเรียกญาติในภาษาลาว กัมมุ และมลายู ทั้งสามภาษาประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) ลักษณะทางเพศสรีระ 2) การจัดลำดับความอาวุโส 3) ชั่วอายุคน 4) การเกี่ยวพันทางสายเลือด และ 5) การสืบเชื้อสายทางฝ่ายพ่อและแม่ แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบแล้ว ภาษากัมมุมีความซับซ้อนมากที่สุด แม้จะมีค่าน้อยกว่าภาษาลาวก็ตาม ส่วนภาษาลาวแม้มีคำเรียกญาติมากที่สุด แต่ไม่ซับซ้อนมากนัก เพราะมีการวางไปตาม

โครงสร้างตามเพศ ความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน และการจัดลำดับอายุ ได้ค่อนข้างละเอียด ส่วนคำเรียกภูตภาษามลายูไม่มีความซับซ้อนเช่นกัน วิภัสสินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) ศึกษา “คำเรียกภูตในภาษาคำเมือง : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ ชาติพันธุ์” พบว่า คำเรียกภูตในภาษาคำเมืองจำแนกให้แตกต่างกันในความหมายแก่นด้วย 4 หรือ 5 มิติแห่งความแตกต่าง คือ ในภาษาเชียงรายและลำปางมีความแตกต่างกันใน 4 มิติ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ และเพศ ส่วนในภาษาเชียงใหม่และลำพูนมีมิติเพิ่มขึ้น คือ ฝ่ายพ่อ/แม่ นอกจากนี้การใช้คำเรียกภูตเป็นคำสรรพนาม และเรียกขานในหมู่คนที่เป็ภูตและไม่เป็ภูต สะท้อนให้เห็นลักษณะวัฒนธรรมล้านนา คือ “ระบบอาวุโส” งานวิจัยเกี่ยวกับชื่อสถานที่ของฟรานซ์ โบแอส (Boas, 2013) ศึกษาเรื่อง “Geographical Names of the Kwakiutl Indians” พบว่า ชื่อสถานที่ทางภูมิศาสตร์ของชาวควากิอุทล์ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างทางภาษา คือ มักจะใช้คำเติมหน้า (prefix) และคำเติมท้าย (suffix) เพื่อบอกลักษณะของสถานที่นั้นให้ชัดเจนขึ้น ส่วนความหมายของชื่อสถานที่ของชาวควากิอุทล์ พบว่า มักตั้งชื่อสถานที่ โดยมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แวดล้อมตัวพวกเขา โดยชื่อเหล่านั้นอาจบรรยายรูปร่าง ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะเด่นของพื้นที่ที่เป็นจุดสนใจ อาทิ พื้นสีแดง (red ground) ชายหาดสีขาว (white beach) ร่องลึก (deep inside) ร่องหิน (shallow rock) เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากผู้ออกภาษาในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี เนื่องจากเป็นชุมชนของชาวไทยมุสลิมที่ใช้ภาษามลายูปาตานีเป็นภาษาแม่

การเก็บข้อมูลจะทำโดยการซักถามและสัมภาษณ์ผู้ออกภาษาตัวอย่างคำถาม เช่น

“ผู้ที่ให้กำเนิดเรามาเป็นเพศชาย เป็นอะไรกับเรา”

“ผู้ที่ให้กำเนิดเราเป็นเพศหญิง เป็นอะไรกับเรา”

หลังจากได้คำเรียกญาติดังกล่าว ผู้วิจัยก็จะนำมาเป็นตัวหลักในการถามคำถามต่อไป เช่น

“เปาะ (พ่อ) ของ เปาะ เป็นอะไรกับเรา”

“เมาะ (แม่) ของ เมาะ เป็นอะไรกับเรา”

เมื่อได้คำเรียกญาติมาแล้ว ผู้วิจัยได้ถามคำถามสืบขึ้นไปตามลำดับรุ่นอายุ และสืบลงมาในลักษณะเดียวกัน จนได้คำเรียกญาติครบทุกคำ หลังจากนั้น นำมาตรวจสอบกับตัวเองในฐานะคนที่พูดภาษามลายู ปาตานีเป็นภาษาแม่ และจดบันทึกข้อมูลดังกล่าว

คำเรียกญาติภาษาไทยผู้วิจัยใช้วิธีการเดียวกัน โดยการซักถามจากผู้พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ตลอดจนตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 แล้วจดบันทึกข้อมูลดังกล่าว

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) เป็นวิธีการจัดประเภท หรือจำแนกข้อมูล โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (distinctive features) และช่วยให้เราแยกประเภทของกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาได้ ขั้นตอนการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาความหมายของคำเรียกญาติแต่ละคำที่ได้จากการเก็บข้อมูล ซึ่งความหมายดังกล่าวแยกเป็นอรรถลักษณะ (semantics feature)

2. นำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) ของคำเรียกญาติทั้งหมด โดยองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานสำคัญของคำเรียกญาติประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

2.1 รุ่นอายุ (generation)

รุ่น 0 หมายถึง ตัวเอง (ego)

รุ่น + 1 หมายถึง สูงกว่าตัวเอง 1 รุ่น เช่น พ่อ

รุ่น + 2 หมายถึง สูงกว่าตัวเอง 2 รุ่น เช่น ปู่

รุ่น + 3 หมายถึง สูงกว่าตัวเอง 3 รุ่น เช่น ทวด

รุ่น - 1 หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 1 รุ่น เช่น ลูก

รุ่น - 2 หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 2 รุ่น เช่น หลาน

รุ่น - 3 หมายถึง ต่ำกว่าตัวเอง 3 รุ่น เช่น เหลน

2.2 สายเลือด (linearity) หมายถึง ความเกี่ยวพันทางสายเลือด

โดยตรง

2.3 อายุ (age) หมายถึง การมีอายุมากกว่าหรือการมี

อายุน้อยกว่า

2.4 เพศ (gender) หมายถึง ผู้ชายหรือผู้หญิง

2.5 ฝ่ายพ่อ/แม่ (parental side) หมายถึง การเป็นฝ่าย

พ่อและฝ่ายแม่ตามลำดับ

3. ระบุความหมายของคำเรียกญาติแต่ละคำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้
การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติภาษามลายู
ปาดานีในแต่ละมิติ เช่น

(1) เปาะ /pɔʔ/ องค์ประกอบย่อยของความหมาย (2) เมาะ /mɔʔ/
องค์ประกอบย่อยของความหมาย

(3) กาเกาะ /kakaʔ/ องค์ประกอบย่อยของความหมาย (4) อาเดะ /ʔadeʔ/

รุ่น +1
+ สายตรง
+ ชาย

รุ่น +1
+ สายตรง
- ชาย

องค์ประกอบย่อย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติพื้น

รุ่นอายุ 0
- สายตรง
+ อายุ

รุ่นอายุ 0
- สายตรง
- อายุ

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติภาษาไทยในแต่ละมิติ เช่น

(1) แม่ /mæ:3/ องค์ประกอบย่อยของความหมาย (2) ลูก /lu:k3/ องค์ประกอบย่อยของความหมาย

รุ่นอายุ +1
- สายตรง
- ชาย

รุ่นอายุ -1
+ สายตรง

(3) ลุง /lun/ องค์ประกอบย่อยของความหมาย (4) เหลน /le:n5/ องค์ประกอบย่อยของ 4. วิเคราะห์วัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติพื้นฐานภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย

รุ่นอายุ +1
- สายตรง
- ชาย
+ อายุ

รุ่นอายุ -3
+ สายตรง

4. วิเคราะห์วัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติพื้นฐานภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษามลายูปาดานีและภาษาไทย ตารางที่ 1 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษามลายูปาดานี

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษามลายูปาดานี					
รุ่นอายุ	อายุ	สายเลือด			
		สายตรง		สายข้าง	
		+ชาย	-ชาย	+ชาย	-ชาย
รุ่น +3		โตะแง / toʔŋæ/			
รุ่น +2		โตะ/toʔ/		โตะ'นาแก /toʔn:akæ/	
รุ่น+1		เปาะ/pɔʔ/	เมาะ/mɔʔ/	เปาะ'นาแก /pɔʔn:akæ/	เมาะ'นาแก /mɔʔn:akæ/
รุ่น 0	+อายุ	EGO		กาเกาะ /kakoʔ/	
	-อายุ			อาตะ/ʔadeʔ/	
รุ่น -1		อานาะ/ʔanoʔ/			
รุ่น -2		กูจู/cucu/			
รุ่น-3		จึเะ/ciceʔ/			

หมายเหตุ เครื่องหมาย ' กำกับไว้หน้าพยัญชนะต้นเพื่อแสดงว่าให้ออกเสียง พยัญชนะต้นยาวกว่าปกติเล็กน้อย ตามระบบเขียนภาษามลายูปาดานีดด้วย อักษรไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553)

ตารางที่ 2 คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทย

คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทย						
รุ่นอายุ	ฝ่าย (พ่อ/แม่)	อายุ	สายเลือด			
			สายตรง		สายข้าง	
			+ชาย	-ชาย	+ชาย	-ชาย
รุ่น+3			ทวด /t'uət ³ /			
รุ่น+2	+พ่อ		ปู่ /pu: ³ /	ย่า /ja: ³ /		
	-พ่อ		ตา /ta: ¹ /	ยาย /ja:j ¹ /		

รุ่น +1	+พ่อ	+อายุ	พ่อ /p ^h uː˥˥/	แม่ /mæː˥˥/	ลุง /luŋ˥˥/	ป้า /paː˥˥/
		-อายุ			อา /ʔaː˥˥/	
	-พ่อ	+อายุ			ลุง /luŋ˥˥/	ป้า /paː˥˥/
		-อายุ			น้า /naː˥˥/	
รุ่น 0		+อายุ	EGO		พี่ /p ^h iː˥˥/	
		-อายุ			น้อง/ŋwːŋ˥˥/	
รุ่น -1			ลูก /luːk˥˥/			
รุ่น -2			หลาน /laːm˥˥/			
รุ่น -3			เหลน /leːn˥˥/			

ฐานแต่ละคำในภาษา มลายูปาตานีและภาษาไทย พบว่า มีมิติแห่งความแตกต่างที่เหมือนกันทั้งสองภาษา 4 ประการ คือ 1) รุ่นอายุ (generation) 2) อายุ (age) 3) สายเลือด (linearity) และ 4) เพศ (gender) มิติรุ่นอายุทั้งสองภาษามีทั้งหมด 7 รุ่นอายุ คือ รุ่นอายุ+3 รุ่นอายุ+2 รุ่นอายุ+1 รุ่นอายุ 0 รุ่นอายุ -1 รุ่นอายุ -2 และรุ่นอายุ -3 มิติอายุ คือ อายุมากกว่าและอายุน้อยกว่า มิติสายเลือด คือ สายตรงและสายข้าง และมิติเพศ คือ เพศชายและเพศหญิง

ส่วนมิติทางความหมายของคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษามลายูและภาษาไทยที่แตกต่างกัน คือ มิติฝ่ายพ่อและแม่ (parental side) มิตินี้ปรากฏเฉพาะในคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยเท่านั้น รายละเอียดการเปรียบเทียบมิติต่างๆ ในคำเรียกญาติพื้นฐานภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำเรียกญาติที่แสดงมิติรุ่นอายุ (generation) ภาษาไทยและภาษามลายูปาตานี มีการแบ่งลำดับชั้นตามรุ่นอายุที่เหมือนกันอย่างเป็นระบบและชัดเจน กล่าวคือ คำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยแบ่งลำดับตามรุ่นอายุตั้งแต่รุ่นอายุมากลงมายังรุ่นอายุน้อย ได้แก่ ทวด (รุ่นอายุ+3) ปู่ ย่า ตา ยาย (รุ่นอายุ+2) พ่อ แม่ (รุ่นอายุ +1) ลูก (รุ่นอายุ -1) หลาน (รุ่นอายุ -2) และเหลน (รุ่นอายุ -3)) ส่วนคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานี แบ่งลำดับตามรุ่นอายุเช่นเดียวกับภาษาไทย ได้แก่ โต๊ะแถม (รุ่นอายุ+3) โต๊ะ (รุ่นอายุ+2)

เปาะ เมาะ(รุ่นอายุ +1) อาเนาะ (รุ่นอายุ -1) จูจู (รุ่นอายุ -2) และจีเจะ (รุ่นอายุ -3) การเรียงลำดับคำเรียกญาติทั้งภาษาไทยและภาษามลายูปาตานีตามลำดับรุ่นอายุดังกล่าว มีความเป็นระบบและชัดเจน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมไทยและสังคมที่พูดภาษามลายูปาตานีนั้น จะให้ความสำคัญเรื่องรุ่นอายุหรือระบบอาวุโส ลูกหลานจะให้เกิดริตผู้อาวุโสด้วยมีคำเรียกญาติเฉพาะสำหรับบุคคลในรุ่นอายุต่างๆ การมีคำเรียกญาติเฉพาะสำหรับบุคคลในรุ่นอายุต่างๆ เหล่านี้ ยังครอบคลุมไปถึงวิธีในการปฏิบัติตัวในเรื่องต่างๆ ของบุคคลด้วย เช่น ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นหลานควรปฏิบัติตัวอย่างไรต่อปู่ย่าตายาย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในระบบสังคมและวัฒนธรรมไทย หรืออาเนาะ(ลูก) ควรปฏิบัติตัวอย่างไรต่อผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเปาะเมาะ(พ่อแม่) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้พูดภาษามลายูปาตานีจะให้ความสำคัญมาก ดังมีคำพูดที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ที่ เป็นพ่อแม่ต่อลูกในภาษานี้ว่า “ซ็ือรือกอ โดะบอเวะฮตาเปาะกาก็เมาะ (สวรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าแม่)” เป็นต้น

คำเรียกญาติที่แสดงมิติอายุ (age) ภาษาไทยและภาษามลายูปาตานี มีมิติอายุที่เหมือนกันในรุ่นอายุ+3 รุ่นอายุ+2 รุ่นอายุ+1 รุ่นอายุ 0 รุ่นอายุ-1 รุ่นอายุ-2 และรุ่นอายุ-3 คือ ไม่ได้แบ่งเป็นอายุมากกว่าหรืออายุน้อยกว่าในรุ่นเหล่านี้ ส่วนรุ่นอายุที่แบ่งมิติอายุเป็นอายุมากกว่าหรืออายุน้อยกว่า ได้แก่ คำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีรุ่นอายุ 0 แบ่งเป็นอายุมากกว่า คือ กาเกาะ อายุน้อยกว่า คือ อาเดะ ในขณะที่คำเรียกญาติภาษาไทยปรากฏมิติอายุถึง 2 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุ +1 อายุมากกว่า คือ ลุงกับป้า ส่วนอายุน้อยกว่า คือ น้ากับอา และรุ่นอายุ 0 อายุมากกว่า คือ พี่ และอายุน้อยกว่า คือ น้อง การแบ่งมิติอายุมากหรือน้อยออกจากกันของคำเรียกญาติภาษาไทยนี้ แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญหรือนึกถึงระบบอาวุโสของคนไทย

คำเรียกญาติที่แสดงมิติสายเลือด (linearity) คำเรียกญาติภาษาไทยและภาษามลายูปาตานี มีการนับทั้งญาติสายตรงและญาติสายข้างการนับญาติสายตรงทั้งภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย มีลักษณะที่เหมือนกัน กล่าวคือ เริ่มนับตั้งแต่รุ่นอายุ +3 ลงมาเป็นลำดับตามรุ่นอายุต่างๆ ญาติสายตรงในภาษาไทย (ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน และเหลน) และญาติสายตรงในภาษามลายูปาตานี (โตะแงะ โตะ เปาะ เมาะ อาเนาะ จูจู และจีเงะ) การนับญาติสายตรงของคำเรียกญาติภาษาไทยในรุ่นอายุ +2 (ปู่ ย่า ตา ยาย) กับรุ่นอายุ +1 (พ่อ แม่) มีการแบ่งมิติเพศเป็นเพศชายกับหญิงอย่างชัดเจน ในขณะที่คำเรียกญาติสายตรงภาษามลายูปาตานี มีมิติเพศเฉพาะในรุ่นอายุ +1 (เปาะ เมาะ) เท่านั้น ส่วนคำเรียกญาติสายข้างในภาษา มลายูปาตานี ปรากฏใน 3 รุ่นอายุ คือ รุ่นอายุ +2 (โตะ'นาแก) รุ่นอายุ +1 (เปาะ'นาแก เมาะ'นาแก) และรุ่นอายุ 0 (อาเดะกาเกาะ) คำเรียกญาติสายข้างของภาษาไทยมีเฉพาะ 2 รุ่นอายุเท่านั้น คือ รุ่นอายุ +1 (ลุง ป้า น้า อา) กับรุ่นอายุ 0 (พี่ น้อง)

คำเรียกญาติทั้งภาษาไทยและภาษามลายูปาตานีที่แสดงมิติเพศ (gender) มีความเหมือนกันในรุ่นอายุ +3 รุ่นอายุ 0 รุ่นอายุ -1 และรุ่นอายุ -2 คือ ไม่มีการแบ่งเป็นเพศชายและหญิง ในขณะที่รุ่นอายุ +2 และรุ่นอายุ +1 มีการแบ่งมิติทางเพศ เป็นเพศชายและหญิง โดยคำเรียกญาติภาษาไทยในรุ่นอายุ +2 แบ่งเป็น เพศชาย (ปู่ ตา) เพศหญิง (ย่า ยาย) นอกจากนี้ยังแบ่งตามมิติฝ่ายพ่อและแม่ด้วย และคำเรียกญาติภาษาไทยในรุ่นอายุ +1 แบ่งเป็นเพศชาย (พ่อ) เพศหญิง (แม่) ส่วนคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานี มีการแบ่งเพศชายและหญิงในรุ่นอายุ +1 เท่านั้น (เปาะ เมาะ) ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญกับเพศของคำเรียกญาติภาษาไทยมากกว่าคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานี

ส่วนองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษามลายูและภาษาไทยที่แตกต่างกัน คือ มิติทางฝ่ายพ่อและแม่ (parental side) มีปรากฏเฉพาะในคำเรียกญาติภาษาไทยเท่านั้น โดยคำเรียกญาติฝ่าย

พ่อและแม่ มีทั้งคำเรียกญาติสายตรงและสายข้างในรุ่นอายุ+2 และรุ่นอายุ +1 กล่าวคือ คำเรียกญาติสายตรงในรุ่นอายุ +2 ฝ่ายพ่อ คือ ปู่กับย่า ส่วนฝ่ายแม่ คือ ตากับยาย ส่วนคำเรียกญาติสายข้างในรุ่นอายุ+1 ฝ่ายพ่อ คือ อา ฝ่ายแม่ คือ น้า การปรากฏมิติฝ่ายพ่อและแม่ในคำเรียกญาติภาษาไทยแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับญาติทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจน

2. ลักษณะสำคัญบางประการของวัฒนธรรมไทยและมลายูปาตานีที่สะท้อนจากคำเรียกญาติ

2.1 ระบบอาวุโส

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย พบว่า คำเรียกญาติทั้งภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยมีการเรียกตามลำดับรุ่นอายุ (generation) อย่างชัดเจนและมีการแยกความแตกต่างทางอายุ (age) ของคนรุ่นอายุเดียวกันด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับอายุหรือ “ระบบอาวุโส (seniority)” ของคนในสองวัฒนธรรมดังกล่าวชัดเจนมาก

คำเรียกญาติในวัฒนธรรมไทยมีการเรียกตามลำดับรุ่นอายุ (generation) อย่างชัดเจน กล่าวคือ รุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเอง ได้แก่ ทวด (รุ่นอายุ +3 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) ปู่ (รุ่นอายุ +2 เพศชาย และฝ่ายพ่อ) พ่อ (รุ่นอายุ +1 เพศชาย และฝ่ายพ่อ) และรุ่นอายุที่ต่ำกว่าตัวเอง ได้แก่ เหลน (รุ่นอายุ -3 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) หลาน (รุ่นอายุ -2 ไม่มีเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) ลูก (รุ่นอายุ -1 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) แสดงให้เห็นว่าคำเรียกญาติเหล่านี้จะถูกแบ่งเรียกอย่างชัดเจนตามมิติของรุ่นอายุ ทั้งรุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเองหรือรุ่นอายุที่ต่ำกว่าตัวเอง ในขณะที่คำเรียกญาติในมิติทางเพศ (เพศชาย ได้แก่ ปู่ ตา พ่อ) หรือฝ่ายพ่อและแม่ (ฝ่ายแม่ ได้แก่ ตา ยาย แม่) ไม่ได้มีคำเรียกญาติเหล่านี้ในทุกุ่นอายุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าวัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับรุ่นอายุ หรือ “ระบบอาวุโส (seniority)” เป็นลำดับแรก

นอกจากการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสของวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏเด่นชัดตามมิติของรุ่นอายุ (generation) แล้ว ความสำคัญของระบบอาวุโสไทย ยังสะท้อนให้เห็นได้จากมิติของอายุ (age) อีกด้วย กล่าวคือ “พี่” ใช้เรียกสำหรับบุคคลที่มีอายุมากกว่าในรุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “น้อง” ใช้เรียกสำหรับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าในรุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “ลุง” ใช้เรียกสำหรับคนที่มีอายุมากกว่าในรุ่นพ่อแม่ (รุ่นอายุ +1 แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “น้า” ใช้เรียกคนที่อายุน้อยกว่าในรุ่นพ่อแม่ (รุ่นอายุ +1 ไม่แบ่งเพศ และฝ่ายแม่) คำเรียกญาติที่แบ่งคนตามอายุ (age) เหล่านี้ เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์พยานที่สำคัญในมิติทางภาษา ซึ่งดอกย้าให้เห็นการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสของวัฒนธรรมไทย

การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสของวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอย่างเด่นชัดนอกเหนือจากมิติทางภาษาแล้ว นักมานุษยวิทยาเองก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันในประเด็นนี้ ดังที่แฟรง เจ มัวร์ (Moore, 1974, p. 13 อ้าง และแปลโดย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533) กล่าวไว้ว่า

เด็กจะให้ความเคารพแก่ผู้ใหญ่โดยอัตโนมัติ เพราะอายุถือว่า เป็นสัญลักษณ์ของความรอบรู้และคุณงามความดี อายุจะทำให้เกิดความเคารพโดยอัตโนมัติ และความเคารพนี้เอง เป็นส่วนที่เด่นมากของคนไทย ที่แสดงออกในความสัมพันธ์ทุกประเภทที่อายุมีส่วนเกี่ยวข้อง ชาวบ้านที่อายุน้อยมักเรียกคนชราอายุ 60 ปี โดยใช้คำเรียกญาติ “ตา” และ “ยาย” แม้ว่าคนชรานั้นจะไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกับตนเลย รูปแบบของความเคารพนี้นับเป็นทางการ คือเคารพตามประเพณี (คนอายุน้อยเคารพคนอายุมาก) ไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล ไม่ใช่การแสดงความผูกพันกับตัวบุคคล.....

ส่วนคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานี ก็แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความ “อาวุโส” ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ รุ่นอายุที่สูงกว่าตัวเอง ได้แก่ “โตะแง” (รุ่นอายุ +3 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “โตะ” (รุ่นอายุ +2 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “เปาะะ” (รุ่นอายุ +1 เพศชาย และฝ่ายพ่อ) รุ่นอายุที่ต่ำกว่าตัวเอง ได้แก่ “จีเจะ” (รุ่นอายุ -3 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “จู้จู้” (รุ่นอายุ -2 ไม่แบ่งเพศ และฝ่ายพ่อ/แม่) “อาเนาะ” (รุ่นอายุ -1 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) คำเรียกญาติเหล่านี้ถูกแบ่งอย่างชัดเจนในมิติของรุ่นอายุ ขณะที่มิติทางเพศมีเพียงแค่หนึ่งรุ่นอายุ คือ รุ่นอายุ +1 (เปาะะ เมาะะ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการให้ความสำคัญกับ “ระบบอาวุโส (seniority)” เป็นสำคัญเช่นเดียวกัน

นอกจากการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสที่ปรากฏเด่นชัดตามมิติของรุ่นอายุ (generation) แล้ว ความสำคัญของระบบอาวุโสในวัฒนธรรมของคนที่พูดภาษามลายูปาตานียังสะท้อนให้เห็นได้จากมิติของอายุ (age) เช่นกัน กล่าวคือ “กาเกาะะ” ใช้เรียกสำหรับบุคคลที่มีอายุมากกว่าในรุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) “อาเดะ” ใช้เรียกสำหรับบุคคลที่มีอายุน้อยกว่าในรุ่นตัวเอง (รุ่นอายุ 0 ไม่แบ่งเพศ และไม่แบ่งฝ่ายพ่อ/แม่) อายุถือเป็นมิติที่สำคัญสำหรับคำเรียกญาติเหล่านี้ซึ่งสะท้อนความคิดเรื่องอาวุโสด้วย

มิติทางสังคมเอง ก็เป็นหลักฐานสนับสนุนที่ชัดเจนถึงการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสของคนที่พูดภาษามลายูปาตานี โดยผู้ที่มีอายุมากกว่าหรือผู้อาวุโสในสังคมจะได้รับความไว้วางใจ ให้ตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ ในชีวิตของผู้ที่อ่อนอาวุโสกว่า เช่น การเลือกคู่ครองของคนในสังคมที่พูดภาษามลายูปาตานีจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือพ่อแม่เป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับที่ อารง สุทธาศาสน์ (2543 : 138-139) กล่าวว่า การเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวในสังคมมุสลิมภาคใต้จะกระทำโดยพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ แต่ทั้งนี้ ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากหนุ่มสาวเองเป็นสำคัญ การแต่งงานโดยลักษณะนี้ นอกจากเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง

ชายหญิงแล้ว ยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติทั้งสองฝ่ายด้วย

2.2 การเน้นฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่เป็นสำคัญ

คำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย มีความแตกต่างกันในเรื่อง “การเน้นฝ่ายพ่อหรือแม่เป็นสำคัญ” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย มีการแยกคำเรียกญาติทั้งสองฝ่ายออกอย่างชัดเจน โดยคำเรียกญาติฝ่ายแม่ คือ ตา (รุ่นอายุ +2 เพศชาย) ยาย (รุ่นอายุ +2 เพศหญิง) และน้า (รุ่นอายุ +1 เพศชาย/หญิง) ส่วนคำเรียกญาติฝ่ายพ่อ คือ ปู่ (รุ่นอายุ +2 เพศชาย) ย่า (รุ่นอายุ +2 เพศหญิง) และ อา (รุ่นอายุ +1 เพศชาย/หญิง) การแยกคำเรียกญาติฝ่ายพ่อ/แม่ดังกล่าว เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคำเรียกญาติในภาษามลายูปาตานี ซึ่งไม่มีคำเรียกญาติที่เน้นให้เห็นในลักษณะดังกล่าวเลย สะท้อนให้เห็นได้ว่าบริบทสังคมและวัฒนธรรมของผู้ที่ใช้ภาษามลายูปาตานีไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเน้นว่าเป็นญาติฝ่ายพ่อ/แม่เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การแยกคำเรียกญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย ก็ไม่ได้หมายถึง การให้ความสำคัญกับญาติทั้งสองฝ่ายจะแตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

บทความนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย โดยวิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยศึกษาภาษาของชนกลุ่มนั้น วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือ วิเคราะห์เปรียบเทียบระบบและความหมายของคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทย เพื่อแสดงให้เห็นระบบเครือญาติและวัฒนธรรมบางประการที่สะท้อนจากความหมายของคำเรียกญาติในภาษาดังกล่าว

ระบบคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยมีมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) ที่เหมือนกัน 4 ประการ ได้แก่ 1)

รุ่นอายุ (generation) 2) เพศ (gender) 3) สายเลือด (linearity) และ 4) อายุ (age) ส่วนมิติที่แตกต่างกันมีเพียงมิติเดียว คือ ฝ่ายพ่อและแม่ (parental side) มิตินี้มีเฉพาะในคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยเท่านั้น

มิติที่เหมือนกันประการแรก คือ รุ่นอายุ (generation) ภาษาไทยและภาษามลายูปาตานี มีการแบ่งลำดับชั้นตามรุ่นอายุลงเป็นระบบและชัดเจนมาก ได้แก่ รุ่นอายุ+3 (ทวด โต๊ะแถม) รุ่นอายุ+2 (ปู่ ย่า ตา ยาย โต๊ะ) รุ่นอายุ+1 (พ่อ แม่ เปาะ เมาะ) รุ่นอายุ-1 (ลูก อาเนาะ) รุ่นอายุ-2 (หลาน จูจ) และรุ่นอายุ-3 (เหลน จีเจะ) มิติที่เหมือนกันประการที่สอง คือ อายุ (age) มีการแบ่งเป็นอายุมากกว่าหรืออายุน้อยกว่า โดยคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทยแบ่งมิติทางอายุใน 2 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุ+1 อายุมากกว่า (ลุง ป้า) และอายุน้อยกว่า (อา น้า) กับรุ่นอายุ 0 อายุมากกว่า (พี่) อายุน้อยกว่า (น้อง) ส่วนคำเรียกญาติพื้นฐานภาษามลายูปาตานีแบ่งมิติอายุ เป็นอายุมากกว่าหรืออายุน้อยกว่าในรุ่นอายุเดียวเท่านั้น ได้แก่ รุ่นอายุ 0 อายุมากกว่า (กาเกาะ) และอายุน้อยกว่า (อาเดะ) ในขณะที่คำเรียกญาติทั้งภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยในรุ่นอายุ+3 รุ่นอายุ+2 รุ่นอายุ-1 รุ่นอายุ-2 และรุ่นอายุ-3 ไม่มีการแบ่งมิติทางอายุออกเป็นอายุมากกว่าหรืออายุน้อยกว่าเลย

มิติที่เหมือนกันประการที่สาม คือ สายเลือด (linearity) แบ่งเป็นสายตรงและสายข้าง คำเรียกญาติสายตรงภาษามลายูปาตานีเริ่มนับญาติตั้งแต่รุ่นอายุ+3 (โต๊ะแถม) ลงมาจนถึงรุ่นอายุ-3 (จีเจะ) ส่วนญาติสายข้างเริ่มนับญาติตั้งแต่รุ่นอายุ+2 (โต๊ะนาแก) ลงมาจนถึงรุ่นอายุ 0 (กาเกาะ อาเดะ) คำเรียกญาติสายตรงภาษาไทยเริ่มนับญาติสายตรงตั้งแต่รุ่นอายุ+3 (ทวด) ลงมาจนถึงรุ่นอายุ-3 (เหลน) ส่วนญาติสายข้าง เริ่มนับตั้งแต่รุ่นอายุ+1 (ลุง ป้า น้า อา) ลงมาถึงรุ่นอายุ 0 (พี่ น้อง) มิติที่เหมือนกันประการสุดท้าย คือ เพศ (gender) แบ่งเป็นเพศชายและหญิง โดยคำเรียกญาติภาษาไทยในรุ่นอายุ+2 แบ่งเป็น เพศชาย (ปู่ ตา) เพศหญิง (ย่า ยาย) รุ่นอายุ+1 แบ่งเป็นเพศชาย (พ่อ) เพศหญิง (แม่) ส่วนคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานี มีการแบ่งเพศชายและหญิงในรุ่นอายุ+1 เพศชาย (เปาะ) เพศหญิง (เมาะ) เท่านั้น

มิติที่แตกต่างของคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีกับภาษาไทย มีเพียงมิติเดียว คือ ฝ่ายพ่อและแม่ (parental side) ซึ่งมีเฉพาะในคำเรียกญาติภาษาไทยเท่านั้น โดยคำเรียกญาติฝ่ายพ่อและแม่ มีทั้งคำเรียกญาติสายตรง ปรากฏในรุ่นอายุ+2 ฝ่ายพ่อ คือ ปู่กับย่า ส่วนฝ่ายแม่ คือ ตากับยาย และคำเรียกญาติสายข้างปรากฏในรุ่นอายุ +1 ฝ่ายพ่อ คือ อา ฝ่ายแม่ คือ น้า มิติฝ่ายพ่อและแม่ เป็นมิติที่ปรากฏเฉพาะในคำเรียกญาติภาษาไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับญาติทั้งสองฝ่ายของคนไทย

ระบบคำเรียกญาติภาษามลายูปาตานีและภาษาไทยที่ให้ความสำคัญกับระบบ “ระบบอาวุโส (seniority)” ตามที่ปรากฏให้เห็นในมิติของรุ่นอายุและมิตินายของคนที่ทั้งสองกลุ่ม เป็นหลักฐานยืนยันเชิงประจักษ์ในแง่ภาษาที่สะท้อนระบบคิดของคนกลุ่มเหล่านี้ ขณะเดียวกันผลการศึกษาระบบคำเรียกญาติในภาษาอื่นๆ เช่น งานวิจัยเรื่อง “A Comparative Study of the Thai and Zhuang Kinship Systems” (Prasitthratsint, 1996) งานวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นโดยระบบคำเรียกญาติภาษาฮินดี” ของ จรัลวิไล จรุงโรจน์ (2543) งานวิจัยเรื่อง “คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง” ของศุภมาศ เอ่งฉ้วน (2537) งานวิจัยเรื่อง “คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง: การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” ของวิภาสกรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) คำเรียกญาติทั้งหมดในภาษาต่างๆ เหล่านี้ ต่างสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมเรื่องระบบอาวุโส และเป็นหลักฐานเชิงภาษาที่สนับสนุนและยืนยันวัฒนธรรมร่วมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรื่อง “ระบบอาวุโส(seniority)” อย่างชัดเจน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กองประสานราชการ กรมมหาดไทย. (2506). *สภาพสังคมจังหวัดภาคใต้*.

พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. (2519). *ไทยมุสลิม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แพร่พิทยา.

จรัสวิไล จรูญโรจน์, หม่อมหลวง. (2543). วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นโดยคำเรียก

ญาติภาษาฮินดี. *วารสารอินเดียศึกษา*, 5(1), 231-251

จำปาทอง โพธิ์จันธิราช. (2553). การวิเคราะห์อรรถลักษณะเชิงเปรียบเทียบคำ

เรียกญาติในภาษาลาว กัมพู และมลายู. *ภาษาและวัฒนธรรม*, 29

(1), 57-72.

ประสาน ศรีเจริญ. (2540). *วางแผนครอบครัวในอิสลาม*. กรุงเทพฯ: พญาไท

การพิมพ์.

วินัย ครุวรรณวัฒน์. (2522). *ทัศนคติของคนไทยในจังหวัดภาคใต้ที่มีต่อประเทศ*

สหพันธรัฐมาเลเซีย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). *คู่มือระบบเขียนภาษามลายูปาตานีอักษรไทย ฉบับ*

ราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

วิภัตติรันธ์ ประพันธ์ศิริ. (2535). *คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง*. (วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ศุภมาศ เอ่งฉ้วน. (2537). *คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของ*

ประเทศไทยสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- สุพัตรา สุภาพ. (2531). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2533). ลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทย ที่แสดงโดยคำเรียกญาติ. *ภาษาและวรรณคดีไทย*, 7(1), 55-68.
- อารง สุทธาศาสน์. (2543). *สถาบันครอบครัวอิสลาม: วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ, รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Boas, Franz. (2013). *Geographical Names of the Kwakiutl Indians*. New York: Columbia University Press.
- Eastman, Carol M. (1978). *Aspects of language and Culture*. Washington: University of Washington Chandler and Sharp publisher.
- Frake, Charles O. (1980). *Language and Cultural Description*. Stanford: Stanford University Press.
- Prasithrathsint, Amara. 1996. *A Comparative Study of the Thai and Zhuang Kinship System*. Collection of Papers on the Relationship between the Zhuang and the Thai. Bangkok: Chulalongkorn University.

Sturtevant, Willam C. (1964). Studies in Ethnoscience. *American Anthropologist*, 66, 3(2), 99-131.

Whorf, Benjamin Lee. (1956). *A linguistics Consideration of Thinking in Primitive Communities. Language thought and community*. Cambridge: Technology Press of Massachusetts Institute of Technology.